

Kaakkois-Suomen
ammattikorkeakoulu

South-Eastern Finland
University of Applied Sciences

**PLEASE NOTE! THIS IS A PARALLEL PUBLISHED VERSION /
SELF-ARCHIVED VERSION OF THE ORIGINAL ARTICLE**

This is an electronic reprint of the original article.

This version may differ from the original in pagination and typographic detail.

Author(s): Marttinen, Anu

Title: Kysellen ja pohdiskellen pitkin vihreää tietä

Version: Publisher's PDF

Please cite the original version:

Marttinen, A. (2021). Kysellen ja pohdiskellen pitkin vihreää tietä. Kreodi 1, online publication.

[URL](#)

HUOM! TÄMÄ ON RINNAKKAISTALLENNE

Rinnakkaistallennettu versio voi erota alkuperäisestä julkaistusta sivunumeroiltaan ja ilmeeltään.

Tekijä(t): Marttinen, Anu

Otsikko: Kysellen ja pohdiskellen pitkin vihreää tietä

Versio: Publisher's PDF

Käytä viittauksessa alkuperäistä lähdetä:

Marttinen, A. (2021). Kysellen ja pohdiskellen pitkin vihreää tietä. Kreodi 1, verkkojulkaisu.

[URL](#)

Kysellen ja pohdiskellen pitkin vihreää tietä

17.02.2021

MEREN ÄÄRELLÄ. KUVA ANU MARTTINEN.

Avoimeen julkaisuun ja sen yhteen tapaan - rinnakkaistallennukseen - liittyy paljon hankalia käsitteitä ja kysymyksiä. Miten tehdä julkaisusta saavutettava? Mitä tarkoittaa rinnakkaistallennus? Mitä tarkoittaa avoin julkaisu? Mitä tarkoittavat käsitteet: Publisher's pdf, kustantajan versio, final draft, pre-print, post-print, AAM, Manuscript version, Publisher's version? Justus – julkaisutietojen tallennuspalvelussa on vain final draft, kustantajan versio ja pre-print, mutta riittää sitä ihmettelyä niissäkin. Samoja asioita me pyöritellään ja ihmetellään, artikkelien kirjoittajat sekä rinnakkaistallenteiden tallentajat.

Rinnakkaistallennus avoimena julkaisuna – vihreä tie

Sähköpostissa tuli kirjoittajakutsu Kreodiin. Aiheena on avoin julkaiseminen. No, jopas sattui. Minulla on idea ja haluan kirjoittaa artikkelin. Avoimen julkaisemisen tavat ovat kultainen ja vihreä Open Access. Samalla asialla voi olla monta nimeä. Vihreä Open Access (Green OA, avoin saatavuus) tarkoittaa rinnakkaistallennusta – vihreän tien julkaisemista. Riittääkö aika? Ehdinkö? Haluan, että julkaisustani tulee avoin.

Vilkaisenpa Kreodin verkkosivulta, mitä siellä sanotaan. Kohderyhmä on juuri se, jonka haluan. Kreodi on avoin julkaisu – Golden OA -lehti, koska se on heti avoin kustantajan sivuilla. Sivuilta löytyy kustantajan antamat ohjeet rinnakkaistallennukselle. Vau! Ei tarvitse erikseen kysyä.

Rinnakkaistallennetaanko artikkelini, kun se on jo avoin? Varmistetaanko pitkäaikaissaatavuus rinnakkaistallennuksen kautta? No, jospa varuilla huomioidaan rinnakkaistallennuksen. Koska olen ainut kirjoittaja, niin minun ei tarvitse kysyä lupaa muilta kirjoittajilta. Jos olisi muita kirjoittajia, niin pyytäisin tietenkin heiltä kirjalliset luvat valmiiksi rinnakkaistallennusta varten. Tuskin heillä on mitään sitä vastaan, mutta niin kuuluu tehdä. Se on oikea tapa.

Miten ymmärrän rinnakkaistallennuksen?

Olen rinnakkaistallentanut Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun henkilökunnan julkaisuja. Niiden kohdalla rinnakkaistallennuksella tarkoitetaan, että tallennetaan julkaisuarkistoon jo julkaistu julkaisu kustantajan luvalla. Kustantaja määrittelee rinnakkaistallennetaanko lopullinen taitettu versio vai ns. final draft -versio. Final draft on kirjoittajan oma viimeinen tarkistettu versio, joka on mahdollisesti vertaisarvioitu. Julkaisemattomiakin versioita olisi mahdollista tallentaa.

Olen lukenut monenlaisia ohjeita. Lopullinen julkaistu, taitettu versio on ihan selvä. Mielestäni final draft -versio on ymmärrettävä silloin, kun puhutaan vertaisarvioidusta julkaisusta. Vertaisarvioimattomien julkaisujen kohdalla minusta final draftin ymmärtämistä helpottaa, jos puhutaan tarkistetusta versiosta. Kannattaa nimetä eri versiot niin hyvin, että myöhemmin tietää mikä on ollut lopullinen versio, jonka on kustantajalle tai lehdelle lähettänyt.

Kustantaja määrittelee myös mahdollisen embargoajan eli julkaisuviiveen: saako rinnakkaistallentaa heti tai vaikka vasta vuoden päästä. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisutiedonkeruussa katsotaan avoimiksi myös embargolliset rinnakkaistallenteet, mutta ei embargollisia kustantajan versioita. On tieteellisiä artikkeleita sekä ammatillisia. Jos julkaistu versio on vertaisarvioitu, niin sitten myös rinnakkaistallenteen pitää olla vertaisarvioitu.

Miksi minun käsitykseni mukaan rinnakkaistallennetaan?

Rehtorineuvosto Arene on antanut vuonna 2009 Open Access -lausuman, jonka mukaan Ammattikorkeakoulujen tavoitteena on edistää tutkimus- ja kehitystoiminnan tulosten avointa saavutettavuutta.

Opetus- ja kulttuuriministeriö kannustaa avoimeen julkaisemiseen rahoitusmallin kautta. Rahoitusmallissa julkaisutyyppien A - E avoimet julkaisut saavat painokertoimen 1,2. Opetus- ja kulttuuriministeriön Tiedonkeruun käsikirjassa selitetään käsitteitä, kuten julkaisun avoin saatavuus. Avoimienkin julkaisujen rinnakkaistallennusta pidetään tärkeänä pitkäaikaissaatavuuden varmistamiseksi. Jotkut rahoittajat kuten Suomen Akatemia pyrkivät

tukemaan sellaista tutkimusta, jossa vertaisarvioidut tieteelliset julkaisut ovat välittömästi avoimia esimerkiksi rinnakkaistallennuksen kautta.

Miksi itse haluan, että kirjoituksestani tulee avoin? Haluan tälle kirjoitukselle pysyvän osoitteen, jotta voin helposti kertoa, missä juttuni on luettavissa. Voin myös helposti jakaa juttuani erilaisten ohjelmien avulla.

Olen samaa mieltä.

Tutkimus tulosten avoimuus on tärkeää,

ennakkoluulottomuus on tärkeää,

saavutettavuus on tärkeää,

luvallisuus on tärkeää.

Saavutettavuus rinnakkaistallennuksessa?

Tiedonkeruun käsikirjan avoimen saatavuuden määritelmän mukaan julkaisun tulee olla mm. Internetin kautta ilmaiseksi ja esteettömästi luettavissa. Tämän minä ymmärrän saavutettavuudeksi. Minä ymmärrän tämän niin, että rinnakkaistallenteiden tulee olla teknisesti sellaisessa muodossa, että niitä voidaan käyttää erilaisilla laitteilla. Näin tulokset ovat esteettömästi erilaisten aistien ja erilaisten ihmisten saavutettavissa.

Julkaisujen avoimeen saatavuuteen liittyy myös erilaisten lakien huomioiminen. Kaiken ei ole tarkoitus olla avointa. Tietosuoja on yksityisyyden suojelemista varten. Miten tämä tulee huomioida rinnakkaistallennuksessa? Jos kuvassa on lapsi, onko lupa julkaista? Jos kuvassa on tunnistettava henkilö, saako julkaista? Minusta avoimuuteen ja saavutettavuuteen kuuluu myös, että annetaan arvo tekijälle, huomioidaan tekijänoikeus.

Kielen ymmärrettävyys helpottavat asian ymmärtämistä. Sen vuoksi olisi tärkeää avata lyhenteet ja vaikeasti ymmärrettävät käsitteet. Minusta rinnakkaistallennuksen ymmärtämisessä on ollut haastavaa runsas lyhenteiden käyttö sekä käsitteiden moninaisuus ja vaikeaselkoisuus.

Saavutettavuus tulee huomioida teknisissä asioissa kuten tiedoston tallennuksessa. Kansilehti tehdään ensin Word-tiedostoksi ja muunnetaan sen jälkeen pdf-tiedostoksi. Saavutettavasti.fi-sivustolla kerrotaan mitä pitää valita asetuksista, kun saavutettava Word-tiedosto muunnetaan saavutettavaksi pdf-tiedostoksi.

Rinnakkaistallenne arkistoidaan ja sen on tarkoitus säilyä pitkään. Siksi se pitää tallentaa PDF/A-muotoon, joka on tarkoitettu pitkäaikaisarkistointiin. Kun asiakirja tallennetaan Word-tiedostosta pdf-muotoon, niin pitää valita asetuksista PDF/A-yhteensopiva. Tätä valintaa ei tarvitse tehdä saavutettavuus-ohjeiden mukaan. Rinnakkaistallenne muodostuu kahdesta asiakirjasta: kansilehdestä ja artikkelista. Rinnakkaistallenteen kohdalla on mielestäni helpointa tallentaa valmis rinnakkaistallenne PDF/A-muotoon.

Saavutettavuus?

Word-tiedosta

saavutettava pdf?

PDF/A mistä näen, tarkistan

onko rasti paikassa oikeassa?

Siis mikä PDF/A?

Mikä on sen merkitys?

Saavutettavuus:

hyvä on laittaa,

mutta pois jos jää, niin ei haittaa.

Pitkäaikaisarkistointi: kyllä,

pitää laittaa.

Tekijänoikeuslaki rinnakkaistallennuksessa

Haastavaksi rinnakkaistallennuksen tekee lainsäädäntö: tekijänoikeudet ja muu lainsäädäntö. Luvat tarvitaan kaikilta tekijänoikeudenhaltijoilta sekä kustantajalta. Lisäksi pitää huomioida muu lainsäädäntö.

Minusta olisi tärkeää, että kirjoittajat päättäisivät jo kirjoitusvaiheessa, miten aikovat toteuttaa julkaisunsa avoimuuden. Minusta olisi helpointa, että kirjoittajat valitsisivat julkaisukanavan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Tärkeää olisi, että luvat kysyttäisiin jo kirjoitus- ja julkaisuvaiheessa – artikkelin suunnitteluvaiheessa. Lupien hankkiminen jälkikäteen voi olla mahdotonta monestakin syystä. Esimerkiksi tekijöitä ei tavoiteta tai kustantaja ei anna lupaa.

Minusta tarvitaan myös enemmän tietoa tekijänoikeuslaista ja siitä mitä se tarkoittaa rinnakkaistallennuksen osalta. Tekijänoikeuslakiin on tulossa muutos, mistähän saisi tietoa? Kuinka laki huomioi rinnakkaistallennuksen? Tietoa on paljon, mutta se on hajallaan. Tietoa on vaikea löytää. Ohjeet muuttuvat ja niiden löytäminen on ollut vaikeaa, kun nekin ovat olleet hajallaan.

Mielelläni noudatan,

ohjeita ja lakeja.

Helpottais, jos oisvat,

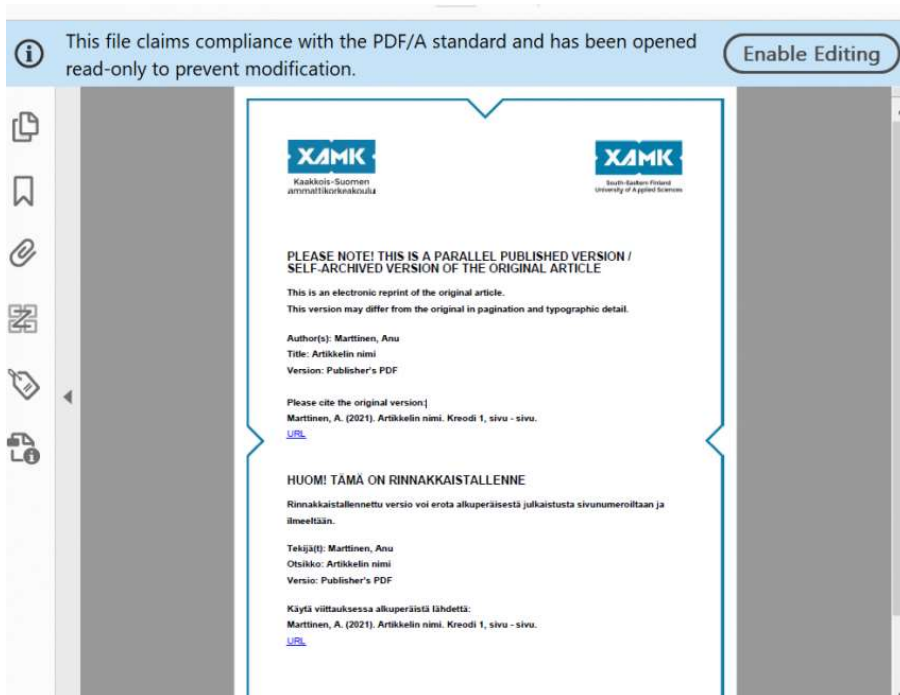
yhdessä paikkaa, toimivat,

ajantasaiset, ymmärrettävät.

Tekijänoikeuslaki.

On sääntö ja on poikkeus,

on myös muutos.

Rinnakkaistallennettava artikkeli tarvitsee kansilehden. Kuvankaappaus Anu Marttinen.

Kuva ymmärtämisen tukena – kansilehti rinnakkaistallenteessa

Mistä kuva? Mikä on kirjoitukseni tarkoitus? Millainen kuva toimii yhteistyössä tämän tekstin kanssa? Mikä tukisi tekstin sanomaa? Mikä antaisi lisäarvoa? Mikä auttaisi ymmärtämisessä? Mistä rinnakkaistallenne muodostuu?

Julkaisulle tehdään kansilehti, joka yhdistetään artikkelin kanssa pdf-tiedostoksi. Kuva auttaisi ymmärtämään, mitä kansilehdellä olevilla viitetiedoilla tarkoitetaan. Voinko ottaa kansilehdestä valokuvan tai kuvakaappauksen tähän artikkeliin? Onko kuvassa tekijänoikeuden alaista aineistoa, pitääkö pyytää lupa joltakin? Onko oma vai jonkun toisen tekemä? Minä en ole tehnyt alkuperäistä kansilehteä vaan olen vain päivittänyt sitä. Tässä tapauksessa tekijä itse oli sitä mieltä, ettei kansilehti ylitä teoskynnystä. Riittääkö kuvateksti vai tarvitaanko vaihtoehtoinen teksti? Jos kuvailen kuvatekstiin kansilehden sisällön, niin kuvasta tulee samalla saavutettava.

Joskus kansilehdelle on tulossa niin paljon tietoa, että tila loppuu. Mitä teen? Pienennänkö rivivälejä vai kappalevälejä? Mitä sanoo saavutettavuus ohjeet? Onko kansilehdessä kaikki tieto olennaista? Olisiko aika uusia kansilehti ja luoda uusi saavutettavasti? Päivitätkö vanhaa vai onko aika tehdä uusi? Valokuva tai kuvakaappaus Theseuksen verkkosivusta olisi myös hyvä kuva, koska siellä on sellaista tietoa, jota ei ole kansilehdellä eikä artikkelissa kuten julkaisun pysyvä osoite, kustantaja nimi sekä lisenssitiedot ja mahdollinen embargoaika.

Mitä minun pitää tehdä, jotta julkaisuni julkaistaisiin? Otin yhteyttä aluetoimittajaan ja sain kirjoitusohjeet, jotka löytyvät verkkosivulta. Ohjeissa muistutetaan, että kuvaajan nimi pitää olla. Hyvä! Niin pitää olla. Ja se helpottaa myös tallentajan työtä. Jos kaikki kuvamateriaali on kirjoittajan omaa, niin tallentajan ei tarvitse kysellä kuvalupia perästäpäin. Kuvalupa annetaan tiettyä käyttötarkoitusta varten. Rinnakkaistallenteelle pitää olla oma lupa. Tosin voi olla niinkin, että kysytty lupa on jo niin kattava, että se kattaa myös rinnakkaistallennuksen. Jos kustantaja lisäisi artikkeliin ostokuvan, niin kuvaa ei välttämättä saisi rinnakkaistallentaa. Kuvapankkien kuvien ehdot ja lisenssit kannattaa lukea huolella.

Vaakakuva, mielikuva jutun alkuun

Lähetin tekstini aluetoimittajalle. Haluanko itsestäni kuvan juttuuni? Mietin sitä. En halua antaa mallia, että olisi tärkeää laittaa oma kuva nettiin. En halua kuvaani tämän jutun yhteyteen.

Minulta pyydettiin vaakakuvaa artikkelin yläosaan. Mietin mikä sopisi tekstin aiheeseen, toisi jotain lisää, uutta ulottuvuutta, mielenkiintoa. Mielikuvien lisääminen voisi tehdä tätä asiaa ymmärrettävämmäksi ja kiinnostavammaksi.

Kirjoituksessani olen halunnut vahvistaa mielikuvaa rinnakkaistallennuksesta vihreänä tienä. Jokaiselle julkaisulle pitää miettiä oma polku, jota pitkin tieteen tai tutkimus- ja kehitystyön tulokset tuodaan avoimesti saataville. Rinnakkaistallennuksen tavoite on tutkimustulosten sisältämän tiedon avoin saavutettavuus. Mikä sitä kuvaisi? Avara, aava paikka? Meri. Nyt saakin Pyhtään Ristisaarella ottamani vanha valokuva uuden tehtävän.

Tutustuin Creative Commonsin lisenssivalitsimeen. Päädyin siihen, että kuvan lisenssi voi olla sama kuin artikkelin. Kreodi-lehden teksteissä käytetään Creative Commons Nimeä 4.0 Kansainvälinen (CC BY 4.0). Minusta kuva on nyt osa artikkelia. Ihan kuin Plan S -webinaarissa olisi puhuttu tästä. Esitys ei ole kuunneltavissa, mutta kalvoja löytyy.

*Meren äärellä
kirkas kesäpäivä
ja kallioinen ranta.*

*Vihreä kasvillisuus
kuin vaakasuora polku
johtaa kohti merenrantaa.*

*Mieli löytää merkityksiä,
siinä on taiteen sielu.*

*On paras teos silloin,
kun on jokaiselle jotakin,
kun on teksti monitulkinnallinen.*

*Kun on tekstillä monta lukijaa,
niin on monta tulkintaa.*

*On paras teos silloin,
kun herää lukijalle
oivallus.*

Jokohan tämä juttu olisi valmis?

Lähettaisinkö jo kirjoitukseni eteenpäin? Kun on vielä yhteydessä lehteen tai kustantajaan, niin on hyvä tarkistaa seuraavat asiat. Onko kustantajan lupa rinnakkaistallennusta varten? Mihin versioon kustantaja antaa luvan? Onko embargoaika? Vieläkö jotain puuttuu? Pitää ainakin lisätä lähteet ja tarkistaa.

*Lähteet ovat tärkeitä,
miten muuten tarkistaa,
mikä tiedon alkuperä,
mikä omaa tulkintaa?*

Lähteet

Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden ja julkaisujen tallennussivu, jossa neuvotaan tallentamaan Word-tiedosto PDF/A-yhteensopivaksi <https://submissions.theseus.fi/ohje1.htm>

Opetus- ja kulttuuriministeriön tiedonkeruun käsikirja, Avoin saatavuus 2020. <https://wiki.eduuni.fi/pages/viewpage.action?pageId=151986835#id-3.2.2Julkaisutiedonkeruu:K%C3%A4sitteetjam%C3%A4%C3%A4rittelyt2020-3.2.2.13AvoinSaatavuus>

Ohjeita Creative Commons lisenssin valitsemiseen <https://creativecommons.fi/valitse/>

"Creative Commons -sivuston lisenssinvalitsin <https://creativecommons.org/choose/?lang=fi>

Linkki Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun rinnakkaistallenteisiin https://www.theseus.fi/handle/10024/121364/discover?filtertype=rinnakkaistallennettu&filter_relational_operator>equals&filter=fi%3DRinnakkaistallennettu%7Csvg%3Dparallellpublicerad%7Cen%3Dself-archived+version%7C&sort_by=dc.date.issued_dt&order=desc

Korkeakouluille uusi rahoitusmalli –tiedote <https://minedu.fi/-/korkeakouluille-uusi-rahoitusmalli>

Tietoa Kreodi-lehdestä <https://www.kreodi.fi/tietoa-lehdesta.html>

Kreodin kirjoitusohjeet <https://www.kreodi.fi/kirjoitusohjeet.html>

Webinaari: Plan S:n vaatimukset julkaisuarkistoille ja tutkimustietojärjestelmille 20.11.2020 <https://www.kiwi.fi/pages/viewpage.action?pageId=194511258>

Rehtorineuvosto Arenen ammattikorkeakouluille antama open access –lausuma 2009, pdf <http://www.arena.fi/wp-content/uploads/Raportit/2018/open%20access%20julkilausuma.pdf>

Rinnakkaistallennusohjeita https://wiki.eduuni.fi/pages/viewpage.action?pageId=89590214&review=/89590214/98077565/JustusTheseusrinnakkaistallennus_Tolonen_Marjamaa.pptx

Saavutettavuus ohje asiakirjan luomiselle Wordissa, jossa ei neuvota tallentamaan Word-tiedostoa PDF/A-yhteensopivaksi <https://www.saavutettavasti.fi/saavutettavat-asiakirjat/word/#kieli>

Tekijänoikeuslaki <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1961/19610404>

Theseuksen rinnakkaistallennus ohjeita ja pohjia <https://wiki.eduuni.fi/display/amkit/3.+Rinnakkaistallennusohjeita+ja+pohjia>

Kirjoittajat

Anu Marttinen

tietopalveluneuvoja

Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu

[Kirjoittajan muut artikkelit](#) >

Artikkelin tiedot

Kirjoittaja: Anu Marttinen

Kuvat: CC-BY 4.0 Kansainvälinen

URN: <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe202102175110>

Lisenssit

Tämä teos on lisensoitu [Creative Commons Nimeä 4.0 Kansainvälinen -lisenssillä](#).

